

Բակիցը յոյս է յայտնում որ Վեհափառը չի ինայի չորսը այդ եկամտաները լինելու բարի նպատակին, այդպիսով քաղաքներով գիւղական մանուկների ուսման գործը:

Ստացանք պ. Սիրայիկ Կոստանդնուպոլիս 4 թուրք յոյզու (փոքր) Գորիան) Լրագրի Առաջնայ փողերի նետ կանի 433 թուրք:

Գործեալ ստացանք փոքր Գորիան) Լրագրի 12 թուրք նետեալ անձնակերպից, Արքայի Արխանանց, Գարբիկի Բայանթարանց և Ներսէս Արքեպիսկոս: Առաջին փողերի նետ կանի 445 թուրք:

Երկ Կոստ Թիֆլիս, մեր քաղաքի նապի- ապան ժողովրդի մասնակցելու համար, Ս. Պե- տրոքոֆի պրոքուրոր, յայտնի նապագետ, պ. Բե- րոյթը Պատկանեալ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԽՆԻԻՐ

Գ. Պոստիկ Տեղապետը և Pester Lloyd լրագրին, որ Թիւրքիայի մայրաքաղաքը փ- րադարձած ուսու գեղական Նովիկով բերեց իր հետ Տրաքսանդիայի իր կառավարութիւն- նից, որով նրան հրամայեցին և համարաշ- խութիւններ և հոսողով գործիկ անգլիական գեղարքին հետ Հայաստանի վերանորոգու- թիւնների վերաբերութեամբ: Տիւրքիայի դաշ- նագրի 61-որդ յօդուածի հիման վրա Բ. Գուսը պէտք է կարճ ժամանակում ներ- կայացնի պետութիւններին մի հաղորդու- թիւն այն իմացիների վրա, որոնք գործա- ղրկեցան խաղաղ հայերին պաշտպանելու փորձերի և չեղեցիների բռնութիւնների դէմ:

«Հայրենիք» լրագրում կարգում ենք հե- աւելալ լուրը:

«Նորայր» Վալդիկ լրագրին կը դը- րեն: Ասիայ վերաբերեալ Կապույտ տեսարանը

Խորհրդարանին հաղորդեցաւ: Կը պարու- նակէ 123 երես և 172 զրուիւն, յիշեալ գրութեանց մէջ ստացը տեղե- կութիւնները չը կան, միայն անգլիա- կան գործակալութիւնների անձնական խոր- հրագծութիւնները, մահմադական և ոչ— մահմադական լազերի և չեղեցիների դէմ ըրած գանդառները կը պարտաւորեն Սրբ Զարս Գիկի խորհրդարանին մէջ յայտարա- րեց թէ անգլիական կառավարութիւնը կը ջանաց տէրութեանց մէջ համաձայնութիւն կայացնել հայկական խնդիրը գանձային բա- րեկարգութեան խնդրին առաջ լուծելու համար:

Զարմանալի է որ ինքն Վալդիկ լրագրին էլ որ առան և հինգ որ առաջ պնդում էր թէ Հայաստանի բարեկարգութեանց մասին զրաժը կայ և թէ առաջ պէտք է Թիւր- քիայի ֆինանսական վերանորոգութիւնն- րը մտցնել իսկ յետոյ դիմել Հայաստանի վերանորոգութիւններին, այսժմ նայն լրա- գիրը բոլորովին հակառակ է խօսում և յորդորում է կառավարութեանը նախ պա- րագիլ Հայաստանի վերանորոգութիւններով և այնուհետեւ պետութեան ֆինանսների թէֆորմների վրա մտածել:

ՖԻՆԱՆՍ

Օգոստոսի 28-ին փարիզի մէքսիկոն ցիւրի մէջ մէջ ցոյց կատարեցաւ ի պատիւ Գաւ- թոտայի: Այդ ցոյցին առիթ տուեց զրա- կանական առաւօտը յօդուած ժողովրդական գրադարանին, որին նախագահում էր Կաւ- թոտայ, իսկ դասախոսը Պոլ Բերի Հասա- րակութիւնը հաւաքել էր ցիւրիի գրան մօտ և ժամի 2-ին այնտեղ արդէն 7,000 անձի մարդ կար: Բուրժուադիայից կայմ էր այդ ամբողջ անհամբերութեամբ սպա- սում էր Գաւթոտային: Ազդի ժամի 2-ին

երածիշաները սկսեցին Մարտիկից աճել և այդ ժամանակ զահիճը մտաւ Գաւթոտայ: Նրան ազմկարի ծափահարութիւններով ըն- ղուեցին: Մի քանի ձայներ համարձակու- ցան բացակայեցին: Կեցցէ կոսմոսն, Կեցցէ Հիւրիկոս V, բայց այդ բացակայութիւն- ները հասարակութեանը զրոյցներ տւելի ազմկարի ցոյց անել: Գաւթոտայ գտնա- թեափած էր և շնորհակալութիւն էր յայ- տնում հասարակութեանը ցածր դրու- տալով: Գաւթոտայ մի ճառ արտասանեց, որի ժամանակ ի միջի այլոց ասաց. «Փո- ղովորական իւստաւորութեան մէջ հայը մեր բարձր էր: Գաւթոտայ անձնական հար- ցերից և եւ ուրախութեամբ նկատում եմ, որ բոլոր քաղաքացիները ինձ հետ համա- ձայն են: Առանց կրկնութեան հասարակա- կան կեանքը չէ կարող ունենալ կանոնաւոր ընթացք: Պետական մարդկերանց, ազգի ներկայացուցիչների և մտածողների բոլոր աշխատանքներից և հոգսերից միայն նրանք խնայեալ օգտուէա են, որոնք ձգտում են հարստացնել և մեծացնել բնութիւնից մեզ տուած ամենաշնանաւոր զրաժայեալը, իսկ ընդ: Այդ պատճառով մեր ամենամեծ հոգսը երեստարգրութեան մասաւոր զար- ցացումը պէտք է լինի: Այդ զրաժայեալի օգնութեամբ ստացվում են հասարակական օգուտը և խաղաղութիւնը, ստացվում են առանց ներքին պատերազմների և բռնու- թիւնների, մի միայն արդարութեան և ի- րաւացի ճանադարհով: Ահա մեր կրօնը, իմ բարեկամներ, առաջադիմութեան և մտա- ւոր զարգացման կրօնը: Նա մեզ սովորեց- նում է թանգ գնահատել մարդկութիւնը միացնող կապը, յարգել մարդկային արժա- նաւորութիւնը և հիննել անձնական իրա- ւունքները ազատութիւնը փոխադարձ յար- գելու վրա: Այդ կրօնի անունով մենք այս- տեղ հաւաքեցինք»:

ժողովրդի ունեցած պարտաւորութիւնները և կա- րիք չի լինի: Երբեք այդ յօդուածը զործարքե- լուէն Աւելի խելացի վարից տեղութիւնը երկու տարի առաջ յայտնելով, որ վերաքննութիւն չը պէտք է լինի մինչև մի 20 տարի էլ: Երբեք կա- րելի է յուսալ, որ տեղական կանոնադրութեան 186 յօդուածը երբեք զործարքութիւն չի ունե- նալ, որ և ցանկալի է: Իր ժամանակը այնու ամե- նային: Նա կատարեց իր նշանաբանը, բառակա- նայնելով կարուածատիրական օրոտների ներ- կայացուցիչների պաճաճելովից միւս անայց վը- նասելու գիւղացուն... Հողային տուրքերի վերա- քննութիւնը ինչպէս և կատարելու լինելու այժմ, նախ թէ կարելի լինէր նրան գիւղացուն բարո- րութեան ծառայեցնել, որովհետեւ վերջին 20 տա- րիները հողի վրա ստատիկ բարձրացել է, նա մասնաւոր կենտրոնական սեռաճող նշանակելով, ուրեղեց և մեծ մասամբ դեռ չեն կորոզացել յետ գնելու հողաբաններ»:

VI

Բաւական է պատմութեամբ պարագիւրը — կանգ առնելու այստեղ: Պատմութեան այն մի- րերը, որ քաղցիւր ընթերցողի առաջ, կարող է հասկացողութիւն տալ խնդրի փնտթեան և կա- րեւորութեան վրա, կարող է համոզել թէ որչափ նշանակաւոր հեռանկարներ են ունենում մեծ գործի մանրամասնութիւններն անգամ: Այդ իսկ նպա- տակով փոր ինչ զրադիմը Առաւօտանի այժ- ման գիւղական խնդրով: Մենք հեռուութեամբ կը գանք այն եզրակացութեան, որ այժման արաւանները և առաջադիմաները լրացուցիչ միջոց- ներ են և կարևորանքներ այն տեղերում, ուր 20 տարի անցից առաջ զրկել էին, կրճատել, ուրեմն հին մեղքերը յետոյ քաղվում են և այն էլ ինչ մեծութեամբ և դժուարու- թեամբ:

Այժմ գիւղացին առաջվանից աւելի քիչ հո- ղով է օգտուում, այդ հողը թուլացել է անընդ- հատ մշակութիւնի և քիչ պարարտացնելուց, որովհետեւ նա շատ անգամ զրկված է կարեւոր հողերից մարգագետինից, արօտից, Մի և նոյն

ժամանակ տուրքերը ոչ միայն մնացել են առաջվանից, այլ և ծանրացել են նոր հասա- րակական և տեղական պետութիւնների լրացնե- լու պատճառով: Գիւղացին ինքնուրույն սեփա- կանտիր զանաւորով այնքան ծանրութիւն ունե- ցեց իր վրա, որ իրականում նա աշխատանքի ու ստանձնարի կողմից չը ինքնուրույն լինէր: Ինքնուրույն չը լինելով, նա ժամանակ չը գտաւ հողարւ իր պիտոյցների կանոնաւոր զարգացման վրա, և այժմ կան տեղեր, ուր նա առաջվանից աւելի լինէր և ապրում: Ի հարկէ կան և միջակ և բարձր և ցածր մեծ մասամբ պարզ ուղե- ցոյց են կանգնած այն բանի համար թէ ինչ- պէս պէտք էր կատարել կառուական խնդրի իրադրութեան և թէ ինչպէս պէտք էր հաւա- ր ընծայել կառուածատիրական նախնախոր- թեան:

Տեղութիւնը և հասարակութիւնը այժմ զրա- ղած են հողերով—գիւղական վերանորոգու- թեան պակասորդը լրացնել, սխալները, որչափ դեռ ունի, վերցնել և նոր պահանջների համե- մատ նորոգումներ մտցնել:

Վիտաւոր հողերից մէկը— գիւղական հա- մայնքի գրութիւնն է: Ինչ է այդ համայնքը այժմ, քանզիում է նա թէ հաստատ հարեւանա- վում է, ինչը կարող էր նրան փաստել և ինչ նշանակում կարելի էր լինի: Նրան պահանջելու Այս բոլոր խնդիրները ստատիկ զարգում են առաւ Կառուականութեան, Համայնքի ուսումնասի- րութեան համար մի քանի ծրարքների, պրոց- րամների և պատրաստվել և ուսումնասիրութեան պատգները արդէն սկսվում են երևան գա- րացի առանձին բազմաթիւ յօդուածներով, որոնք լքցնում են անաղիւրդի երեսները, նրանք զորս կեաւ և մի փողովաւոր, որ պարտաւորում է մի պրոգրամով հաւաքած նիւթերը գանաղան նախնայների համայնքների վրա:

Այդ ժողովածուի առիթով գրված մի յօդուա- ծի հիման վրա մի քանի խորհրդակցութիւնները անկեղ ցոյց տալու թէ ինչպիսի պատճառներ երբեմն կարող են ազդել համայնքի այս ու այն

գրութեան վրա: Գիւղացին, մշակելով մի հող, ցանկանում է որչափ կարելի է աւելի մեծ և կամ մօտ ունենալ նրանից և որչափ կարելի է աւելի փոքր օտուրը վճարել նրա համար: Իրաւաբաններ գիւղացի ստատիկ կը գնահատի մեծ կեանքում տեղը հողը և կաշխատի փախել մեծ տուրք պահանջող հողից: Առաւ Երկու հաճանքներից մէկում, կարող է պատահել, գիւ- ղացին տարակուսանք կը զգուշանալ հողէ իր փախելու հողից, որովհետեւ նա կը փախել հողից: Բայց փախել հողից թող չի տալ ամբողջ գիւղական հասարակութեանը— համայնքը, որովհետեւ տու- րքերը աւելի կը ծանրանան մնացածների վրա, այդ պատճառով ամեն մարդ ստեղծված պէտք էր իր ծանրութեան մի մասը, որ լինի համապա- տասխան մշակող հողի մեծութեան: Համայնքը այս միջոցով ստեղծում է ամենին հպատակիլ հասարակական շահերի համար: Հարուստ գիւ- ղում, ընդհանրաւոր, ամեն մարդ ցանկանում է, որչափ կարելի է, հողը ձեռքից չը թողնել: Երբեք, այնքան էլ հող նա կարող է մասնա- րդ սեփականութիւն տալու, երբ վերջացի յետ գնելը իսկ համայնքը հողը խել նրա ձեռ- քից չէ կարող, որովհետեւ ընդունված չէ փոխ- ինել հողը մինչև նոր վիճակագրութիւնը: Այստե- ղից պարզ նկատվում է, որ պարզաբն հողի վրա աղբը գիւղացին, ինք կանոնաւոր, աւելի հեշտու- թեամբ կը քանդել համայնական սկզբը, քան աւելի ազատ տեղերները:

Երբ հողը գիւղ կառուածատիրի հակադրութեան տակ էր, նա կանոնաւոր կը զգուշանաւ իր յարկը գիւղացիների վրա, մի քանի ժամանակից յետոյ կը լաւատում էր նրանք թիւը— հող բաժանվիլը կը իրական էր: Իսկ երբ սահմա- նեցին, որ գիւղացին յետ քիչ իր հողը, այն ժամանակ նա սկսեց աչք գնել այն հողին, որի համար վճարում է: Եթէ կարողութեան ունի գիւղացին, այսինքն հողը բերել է կամ ուրիշ մի որ և է կանոնաւոր կայ, այն ժամանակ հողը նրա վրա էլ մնում է, իսկ եթէ չէ՝ հողը գաւ- ղացին, այսինքն հողը բերել է կամ ուրիշ մի որ և է կանոնաւոր կայ, այն ժամանակ հողը նրա վրա էլ մնում է, իսկ եթէ չէ՝ հողը գաւ- ղացին:

ԳԵՐԱՆԵՐ

Բերլինի մէջ հրատարակող միջաբա- րան լրագրիները մի քանի մեղադրանք բար- ձեցին առաջադէմների և ազատամիտների վրա, այն է, որ նրանք հանրապետական մարդի են, բարոյութիւն և աշխատում են փնտրել պրոպանդան լիազարտութեան հե- ղին: Երբեք հանրապետական լրագրիները չը լինէին հանրապետական լրագրիները: Այդ մեղադրանքը լաւա- կանց ծանր է մի մեղադրանք երկրի մէջ և այդ պատճառով ազատամիտները սա- նոյականները սխալում էին, որ իշխան Բիւ- ժարիի գիտաւորութիւններին ընդդիմացի- րը մի և նոյն է, թէ քննադատել գերմանա- կան կայսրի նպատակները: Ազատամիտների բողոքները այդպիսի մեղադրանքների դէմ կոսկածաւոր են: Համայնքով, կամ ընդհանրապէս անուշադիր էին թողնում պաշ- պանողականների կողմից: Այդ անհիմն մեղադրանքների դէմ սկսեց եռանդով մաքա- ուն իրաւաբանների պաշտօնական առաջ- նորդ և ընդգիւղական կառուցութեան ամենաընդունակ անդամներից մէկը, Բիւ- ժարի: Իր վերջին ծառի մէջ Բիւլլինը ըն- րողական շրջաններից մէկում Բիւլլինը նկա- տեց, որ առաջադէմների ցանկանում են լրացուցաւ հեշտացնելու իշխանութեան տակ մնալ: Մնալ է ոչ թէ մէկ ուրիշ, մինչև անգամ իշխան Բիւլլինը նման հե- ղին: Գերմանիայի ներքին ունեցող անձի իշխանութեան տակ Այդ յայտնութիւնը արիւնք հաւաքած ընդդիմացիները ապմարի ցոյցի անել ի պատիւ ազատամիտների և գիւղա- նական կայսրի: Երբեք այդ յայտնութեանց յետոյ կիսապաշտօնական մամուլը չը լը Նախագահության և այլ մեղադրանքներ կը փնտրէ առաջադէմների և ազատամիտների դէմ, որոնք չեն բաժանում իշխան Բիւլլին- կի կարծիքները ընթացող գործերի մասին:

ՆԱԽԱԳԻ ԹԻՒՐԿԻԱՅԻՆ

Կ. Պոլսի, 19 օգոստոսի

Երբ ընթերցանելու առաջ ամենաբանութեան հողի վերջերս Անգլիայի մէջ, ինչու նա հինգ մի խաղով էլ չը լինէր հայերին և նոյալ գաղութի:

Ե, նա թէկուզ ցանկանար էլ սեփականութեան վրա մտածել, ստեղծված է հողից փախել կամ քիչ քան վեր առնել:

Առանձնապէս երևում է, որ տեղական այն կարգադրութիւնը թէ իւրաքանչիւր գիւղացի յետ գնելով իր հողը, պատճառ է նրա մասնաւոր սեփականատերը— կայսրը է քանզի համայնքը: Իրաւի այնտեղ, որտեղ հողը չէ գնվում, որտեղ տեղական կառուցութեան գիւղացիների մեծ մասի պահանջ համայնքը ամուր է, ինչպէս նկատվում է, որ ձրի տուած հողերը միշտ համայնական կը զգուշանաւ և կառավարվում: Ինչպէս անգամ մա- նաւոր սեփականութեանը օգուղից հողերը բնին համայնական են դարձել, երբ դա ընծա- վել է նրանց (այդպէս են լիւթիկա նախաձեռն: Սեփականով գաւառի, կալիֆօռնիաները)։ Ինչպէս հող գնելը համայնքը փայտեցնում շատ կը շը պատահի, եթէ միւս պայմաններն էլ արդիւք չը լինեն:

Այժմ հակառակ է, որ քանապան կարգա- ղութիւնները անկեղից հետաքննել վրա պէտք է խոր մտածել: Եթէ չէ յետոյ կարող է ունիլ օգնելու ցախն և կը պահանջվեն մեծ գործը:

VII

Ահա այն միջոցներից մի քանիքը, որ առա- ջարկվում են գիւղացու բարոյութեան համար վերջին տարիները:

I. Պէտք է ողջացնել կանոնադրութեան այն յօդուածը, որով թող է արվում ձրի հողաբանու- տաւոր գիւղացուն (շատ անհայտ քանակու- թեամբ, մաս մի չորրորդականը, քան որ նախ- կատ էր): Նոյնպէս պէտք է շտապել օգնել նրանց, որոնք արդէն ընդունվել են ձրի հողաբանին և ահա 20 տարի է տանջվում են այդ պատճառով, պէտք է դրանց հողը աւե- լացնել մինչև ամենաբարձր հողաբանու- թեան չափը:

II. Պէտք է արդիւք ամուրջ գիւղացու հողա- րաւոր մասնաւոր կերպով սեփականատիրու- թեան, պէտք է համայնքը այդ կողմից թափել: